

ATEBE

Dinî Arařtırmalar Dergisi
Journal for Religious Studies
e-ISSN: 2757-5616

ATEBE Dergisi | Journal of ATEBE

Sayı: 9 (Haziran / June 2023), 255-268

Erasmus Öğretim Üyesi Değişimi Kapsamında Yaptığımız Ürdün Seyahati

Jordan Travel within the Scope of Erasmus Staff Mobility

İsa Güceyüz

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı
Anabilim Dalı

Assistant Professor Dr., Social Sciences University of Ankara Faculty of Theology, Department of
Arabic Language and Rhetoric
Ankara, Türkiye

isa.guceyuz@asbu.edu.tr

[orcid.org/ 0000-0001-7488-6914](https://orcid.org/0000-0001-7488-6914)

<https://ror.org/025y36b60>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Gezi Notları / Travel Notes

Geliş Tarihi / Date Received: 30 Nisan / April 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 14 Haziran / June 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Atıf / Cite as: Güceyüz, İsa. "Erasmus Öğretim Üyesi Değişimi Kapsamında Yaptığımız Ürdün Seyahati". *ATEBE* 9 (Haziran 2023), 255-268.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**İsa GÜCEYÜZ**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Erasmus Öğretim Üyesi Değişimi Kapsamında Yaptığımız Ürdün Seyahati

Öz

Bu çalışma, Erasmus programı kapsamında Ürdün'e yapılan akademik seyahat notlarını konu edinmektedir. Erasmus, yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile işbirliği yapmalarını teşvik etmeye yönelik bir programdır. Erasmus+ KA107 projeleri ise yükseköğretim personeline başka bir ülkede ders verme ya da eğitim alma imkânı sunan projelerdir. Bu bağlamda Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Erasmus Birimi koordinesinde, 24.02.2023-02.03.2023 tarihleri arasında Ürdün Yermük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi'ne bir seyahat gerçekleştirilmiştir. Programa ASBÜ İlahiyat Fakültesi'nden beş öğretim üyesi katılmıştır. Seyahat sonucunda iki üniversite arasında işbirliği imkânları geliştirilmiş, akademik bilgiler iletilmiş ve yapılan kültürel gezilerle bilgi ve görgü açısından önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erasmus, Personel Hareketliliği, Ürdün, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yermük Üniversitesi, Seyahat Notları.

Jordan Travel within the Scope of Erasmus Staff Mobility

Abstract

This study is about the academic travel notes made to Jordan as part of the Erasmus program. Erasmus is a program to encourage higher education institutions to cooperate with each other. Erasmus+ KA107 projects offer higher education personnel the opportunity to teach or receive education in another country. In this context, a trip to Jordan Yarmouk University Faculty of Arts and Faculty of al-Sharee'a and Islamic Studies was carried out between 24.02.2023 and 02.03.2023 under the coordination of Social Sciences University of Ankara (ASBU) Erasmus Unit. Five professors from ASBU Faculty of Theology participated in the program. As a result of the trip, cooperation opportunities between the two universities were developed, academic knowledge was improved, and important gains were obtained in terms of knowledge and observations through cultural trips.

Keywords: Erasmus, Staff Mobility, Jordan, Social Sciences University of Ankara, Yarmouk University, Travel Notes.

ERASMUS+ KA107 PERSONEL HAREKETLİLİĞİ

ÜNİVERSİTELER: ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ÜRDÜN YERMÜK ÜNİVERSİTESİ

BİRİMLER : İlahiyat Fakültesi

Kulliyetu'l-Âdâb (Edebiyat Fakültesi), Kulliyetu'ş-Şerî'a (İlahiyat Fakültesi)

SÜRE : 23.02.2023-02.03.2023

ÜLKE-ŞEHİR : Ürdün – İrbid

KATILIMCILAR :

Prof. Dr. Enver ARPA: ASBÜ İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi

Doç. Dr. Mahmut SAMAR: ASBÜ İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi

Doç. Dr. Şuayip SEVEN: ASBÜ İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi

Doç. Dr. Osman AKTAŞ: ASBÜ İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi İsa GÜCEYÜZ: ASBÜ İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi

Erasmus programı, yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile işbirliği yapmalarını teşvik etmeye yönelik bir Avrupa Birliği programıdır. Program kapsamında yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile ortak projeler üretip hayata geçirmeleri, kısa süreli öğrenci ve personel değişimi yapabilmeleri için mali destek sağlanmaktadır. Program, öğrencilere ve öğretim elemanlarına yeni ufuklar açma ve taraf ülkelerin birbirlerini doğal ve kültürel bakımdan daha iyi tanıma hedefi taşımaktadır. Bu çerçevede öğrenci ve öğretim elemanlarının diğer katılımcı ülkelerdeki ortak üniversitelerde eğitim/öğretim dönemlerinin bir kısmını geçirmeleri suretiyle akademik alanlarındaki bilgilerini iletmesi, çalışmalara katılması ve farklı kültürleri daha yakından tanınması amaçlanmaktadır.

KA107 projeleri, yükseköğretim öğrencilerine diğer bir ülkede öğrenme ve staj, yükseköğretim ve akademik olmayan kurumların personeline ise diğer bir ülkede ders verme ya da eğitim alma imkânı sunan projelerdir. Yükseköğretim kurumlarının kapasitelerini ve uluslararası boyutunu geliştirmek projenin temel hedefidir. Personel ders verme/alma hareketliliği; Türkiye'de ECHE (Erasmus Charter for Higher Education) sertifikası sahibi bir yükseköğretim kurumunda istihdam edilmiş bir personelin, ortak ülkedeki bir yükseköğretim

kurumunda ders verme/almasına ilişkin olarak karşı kurumla ortaklaşa akademik/eğitsel faaliyetler gerçekleştirilmesine imkân sağlayan faaliyet alanıdır. Personel ders verme/eğitim alma hareketliliği için faaliyet süresi seyahat hariç en az 5 iş günü, en fazla 2 ay olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Prof. Dr. Enver Arpa, Doç. Dr. Mahmut Samar ve Doç. Dr. Şuayip Seven ders verme; Doç. Dr. Osman Aktaş ve Dr. Öğr. Üyesi İsa Güceyüz eğitim alma kapsamında programdan yararlanmışlardır.

Seyahat Özeti

Seyahat, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Uluslararası Ofis Erasmus Birimi koordinesinde, Erasmus+ KA107 personel hareketliliği programı kapsamında ve 24.02.2023-02.03.2023 tarihleri arasında Ürdün Yermük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi'ne yapılmıştır.

1. Gün (23 Şubat 2023 Perşembe)

23.02.2023 tarihinde Perşembe'yi Cuma'ya bağlayan gece 00:15 uçağıyla Ankara Esenboğa Havaalanı'ndan Doç. Dr. Osman Aktaş ile birlikte hareket ettik. Yaklaşık 1 saat 40 dakikalık bir yolculuğun ardından Amman Kraliçe Aliye Uluslararası Havalimanı'na ulaştık. Ürdün'e yaptığımız bu seyahat hem benim için hem de yol arkadaşım Osman hoca için ilkti. Doğrusu bilmediğimiz bir diyara gitmenin kaygısını taşı mıyorduk, çünkü Ürdün'ün başkenti Amman'da bizi karşılayacak dostlarımız vardı. YLSY bursiyeri olarak Amman'da bulunan ve şimdilerde doktorasını tamamlamış olan Yusuf Mahitapoğlu ve Emrah Uçar bütün sıcaklığıyla bizleri karşıladı. Onların rehberliğinde Türkiye'ye ait olan Amman Maarif Vakfı Yurdu'na ulaştık. Yurt dışında bu tür imkânların olması, en önemli aşamalardan biri olan konaklama ihtiyacının giderilmesi açısından oldukça önemli. Ayrıca imkânları ve içerisindeki güzel insanlarla birlikte kendinizi ülkenizde ve evinizde hissedeceğiniz sıcak bir mekân. Gece 02:30 civarı yurda yerleştik ve istirahate geçtik.

2. Gün (24 Şubat 2023 Cuma)

24.02.2023 Cuma günü yine Erasmus programı kapsamında Ürdün'e bizden 4 gün önce ulaşan fakültemiz hocaları Prof. Dr. Enver Arpa, Doç. Dr. Mahmut Samar ve Doç. Dr. Şuayip Seven ile buluştuk. Maarif Vakfı Yurdu'nda kahvaltı yaptıktan sonra Doç. Dr. Mahmut Samar'ın da katılımıyla planlanmış Kudüs seyahatini gerçekleştirmek üzere, Ürdün ve Filistin arasında bulunan Melik Hüseyin kara sınırı kapısına doğru harekete geçtik. Amman'dan Melik Hüseyin sınır kapısına kadar taksiyle yolculuk yaptık. Yaklaşık 45 dakikalık bir yolculuğun ardından -hurmali kurabiye diyebileceğimiz mamul eşliğinde- sınır kapısına ulaştık. Yol boyunca hem taksi şoförüyle sohbet ettik hem de geçtiğimiz tepeleri ve vadileri izledik. Melik Hüseyin sınır kapısına ulaştığımızda resmi işlemlerin yapılacağı noktayı oradaki insanlara sorarak bulabildik. Arapça bildiğimiz için çok yabancılaşma çekmediğimizi ifade edebiliriz. Her iki sınır kapısındaki işlemler

yaklaşık 2 buçuk saat sürdü. Kara ve hava sınırlarının tamamının İsrail güçleri tarafından kontrol edildiğini ve devlet düzeyinde Filistin hükümetinin tamamen etkisiz bırakıldığını gözlemledik. Filistin tarafına geçtikten sonra yaklaşık 1 buçuk saatlik yolculuğun ardından ve çok sayıda arama noktasından geçerek Kudüs'e ulaştık. Yolculuk boyunca etrafı izleyip kırsal yaşamla ilgili bilgi sahibi olmaya çalıştık. Derme çatma barakalardan ibaret evlerin olduğu küçük küçük köyler dikkatimizi çekti. Çorak topraklarda kurulmuş olan bu köylerde yaşayanların daha çok küçükbaş hayvancılıkla geçimini sağlayan Arap bedeviler olduğunu tahmin ediyoruz. Evlerin hali, yaşanan ekonomik sıkıntıları gözler önüne seriyordu. Bu da Filistin'de sıkıntı çekenlerin sadece şehirlerde yaşayan Müslümanlar olmadığını gösteriyordu. İşgal altındaki Batı Şeria'daki 3 milyona yakın Filistinli Müslümanın Doğu Kudüs'e geçmesine engel olmak maksadıyla inşa edilen Utanç Duvarı'na yol boyunca birkaç defa şahit olduk. Cuma günü olması ve hemen öncesinde Nablus'ta şehitler verilmesi nedeniyle genelde Filistinli Müslümanların özelde ise dünya Müslümanlarının Cuma namazını ikame etmek üzere Mescid-i Aksa'ya akın ettiklerini gördük. Filistinli Müslümanların bizlere yoğun teveccühlerine şahit olduk. Örneğin Filistin'e özgü olan kekikli (yerel adıyla za'terli) Kudüs simidi almak istediğimizde oradan geçen Filistinli bir delikanlı Türkiye'den geldiğimizi anlayınca bize ödeme yaptırmadı ve ikram etti.

Kudüs'e ulaştığımızda eski pazar yerinde biraz vakit geçirdikten sonra İsrail askerlerinin kontrolünden geçerek harem bölgesine girebildik. İsrail güçlerinin Mescid-i Aksa bahçesinde de nöbet tuttuklarını gördük. Dar sokaklı tarihi kapalı çarşıdan geçerken geçmiş zamana yolculuk yaptığımız hissine kapıldık. Baharat kokularının ve ürünlerini pazarlayan satıcıların seslerinin "mazi burada her zaman canlı" diye haykırdığı kapalı çarşı, modern alışveriş merkezlerine âdeta meydan okuyordu. 23-25 Mart 2018 tarihinde daha önce yapmış olduğumuz ziyarette işgal güçleri Mescid-i Aksa avlusunda nöbet tutmazken bu ziyaretimizde Aksa'nın bahçesinde nöbet ve güvenlik noktalarına şahit olduk. Gördüğümüz manzaralar içimizi burkmuştu. Bu durum bölgedeki işgalin zamanla derinleşmesi açısından önemli bir değişimdir. Bununla birlikte Kudüs ve Mescid-i Aksa ile birlikte derin bir ruhaniyet bütün benliğimizi kapladı. Öncelikle mescidin bahçesindeki tarihi eser ve şadırvanları ziyaret ettik. Ardından Kubbetu's-Sahra ve onun altında bulunan, Hz. Peygamber'in miraca yükseldiği yer olduğu rivayet edilen Hacer-i Mu'allak'ı (asılı kaya) ziyaret ettik. Kubbetu's-Sahra'dan çıktıktan sonra ikindi namazını eda etmek üzere Mescid-i Aksa'ya geçtik. Müslümanların çoluk çocuk ve aileleriyle birlikte mescide geldiklerine şahit olduk. Bu durum bir nevi Mescid-i Aksa'yı yalnız bırakmama ve ilk kibleye sahip çıkma anlamına geliyordu. İkinci namazını da Mescid-i Aksa'da eda ettik. Mescid-i Aksa'nın tavanında bakım ve onarım çalışmaları yapılmakta idi ancak birkaç kişiye sormuş olmamıza rağmen önceki klasik ahşap tavan işlemlerinin akıbeti hakkında bilgi edinemedik. İkinci namazından sonra kadim Kudüs şehrinin tarihi çarşılarını ziyaret ettik. Magdalalı Meryem Kilisesi denilen bölgeden başlayıp Kıyâmet Kilisesi'ne kadar uzanan, Hristiyan inancına göre Hz. İsa'nın Yahudiler

tarafından zincirlenerek götürüldüğü ve sonrasında çarmıha gerildiği için “Çile Yolu” olarak bilinen bölgeyi ziyaret ettik. Ardından Yahudilerin Beit ha-Mikdaş (Beytülmakdis) dedikleri mâbedden günümüze kalan, kutsal kabul edilen ve Mescid-i Aksa'nın kible yönüne göre sağında kalan Ağlama Duvarı'nı ziyaret ettik. Mescid-i Aksa'nın altında ve çevresinde İsrail tarafından yapılan kazı faaliyetlerine üzülerken şahit olduk. Bölgedeki müzeleri de ziyaret ettikten sonra Kutsal Kabir Kilisesi de denilen Kıyâmet Kilisesi'ne doğru hareket ettik. Hristiyanlar bu kilisenin Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği kilise olduğuna inanmaktadır. Akşam namazını Kıyâmet Kilisesi'nin karşısında bulunan Hz. Ömer Mescidi'nde eda ettikten sonra geceyi nerede geçirebileceğimize dair cemaatten birkaç kişiyle sohbet ettik. Kadim Kudüs'teki tarihi mekânları ziyaret ettikten ve bölgeye mahsus lezzetleri tattıktan sonra istirahat etmek üzere bir hostele yerleştik.

3. Gün (25 Şubat 2023 Cumartesi)

Gün, sabah namazının Mescid-i Aksa'da eda edilmesiyle başladı. Namazdan sonra insanların mescidin içerisinde gönüllü olarak çay, kahve ve zencefil gibi içecekler ikram etmeleri dikkatimizi çekti. Bu tür ikramlar, Müslümanların namazdan sonra sohbet etmelerine de vesile oluyordu. Filistinli Müslümanların ve dünyanın dört bir tarafından gelen Müslümanların günün her vakit ve saatinde Mescid-i Aksa'ya akın ettiklerini ve özellikle Filistinli Müslümanların Mescid-i Aksa'yı bir an olsun yalnız bırakmadıklarını gördük. Filistin'e özgü olan za'terli Kudüs simidi ile kısa ve hızlı bir kahvaltı yaptıktan sonra tekrar Amman'a dönmek üzere yola revan olduk. Kudüs'te biraz daha vakit geçirme düşüncemize rağmen Cumartesi gününün Yahudiler için kutsal olan Şabat Günü olması ve oradaki halktan aldığımız bilgi doğrultusunda Melik Hüseyin kara sınırı kapısının erken kapanacak olması nedeniyle erken dönüş kararı aldık. Bölgeden bazı hediyelikler aldıktan sonra yaklaşık 1 buçuk saatlik yolculuğun ardından ve birçok kontrol noktasından geçerek sınır kapısına ulaştık. İsrail güçlerinin turistleri, kendi vatandaşlarını, Filistinlileri ve Filistin asıllı Ürdünlüleri ayrı ayrı kapılardan aldıkları görüldü. Sınırdaki işlemlerin ardından yaklaşık 40 dakikalık bir taksi yolculuğuyla Amman'a ulaştık. Bununla birlikte Filistin'de olduğu gibi Ürdün'de de halkın yakın muhabbeti ve ikramseverliği ile karşılaştık. Neredeyse bindiğimiz bütün taksilerde oldukça lezzetli olan Ürdün kahvesi ikram edildi. İçtiğimiz kahvenin lezzet ve aromasının büyük oranda kakuleden geldiğini öğrendik. Ürdün'e yolu düşenlerin kakuleli kahveden tatmasını tavsiye ederiz.

Amman'daki Maarif Vakfı Yurdu'nda YLSY bursiyeri hocalarımızla bir araya geldik. Aynı zamanda ülkemizi temsilen Ürdün'de Milli Eğitim müşaviri olarak bulunan Hasan Aslan Bey ve Yunus Emre Enstitüsü Amman Müdürü Ensar Fırat Bey'le bir araya geldik. Ülkemizin Ürdün'de gösterdiği faaliyetler hakkında bilgi aldık. Maarif Yurdu'nda kısa bir süre dinlendikten sonra vakti azami değerlendirmek amacıyla, YLSY bursiyeri olarak Amman'da bulunan Yusuf Mahitapoğlu ve Emrah Uçar hocalarımızın rehberliğinde Amman'a yaklaşık 70 km mesafede bulunan ve

Selahattin Eyyûbî tarafından inşa ettirilen Aclûn Kalesi'ne doğru hareket ettik. Mevsimlerden kış, aylardan Şubat olmasına rağmen yol kenarında taze sebze meyve satanlara şahit olduk. Yol kenarında sebze satan biraz yaşlıca bir adamın tezgâhının önünde durduk ve mevsime uygun olması hasebiyle biraz taze havuç satın alarak yolculuğumuzu sürdürdük. Türkiye'den geldiğimizi anladıklarında yapmak istedikleri yoğun ikram ısrarına burada da şahit olduk. Yaklaşık 1 buçuk saatlik yolculuğun ardından 17:30 gibi Aclûn Kalesi'ne ulaştık ancak Ürdün'de Cuma ve Cumartesi gününün hafta sonu tatili olması nedeniyle kaleye girişler henüz kapanmıştı. Görevliler bütün kibarlık ve üzüntüleriyle birlikte bizi içeri alamayacaklarını ifade ettiler. Doğrusu kalenin dibine kadar gelip bu tarihi eseri göremeden dönmek üzmüştü bizi, fakat kaleyi başka bir gün ziyaret edebileceğimiz düşüncesiyle bir nebze olsun teselli bulmuştuk. Dönüşte, doktorasını Türkiye'de yapmış ve Doç. Dr. Mahmut Samar hocamızın tanıdığı olan Ürdünlü Dr. Zahir el-Kudât hoca ile buluştuk. Zahir el-Kudât hoca riyasetinde yine Selahattin Eyyûbî tarafından inşa ettirilen; içerisinde cami, Kur'ân kursu ve han gibi birçok yapıyı barındıran bir külliye niteliğinde olan Aclûn Ulu Camii'ni (Mescidu Aclûn el-Kebîr) ziyaret ettik ve ikindi namazını bu muazzam tarihi yapıda eda ettik. Aclûn şehrinde yapılan kısa bir gezintinin ardından Akşam namazının akabinde Ürdün'ün en meşhur yemeği diyebileceğimiz Mensef yemek üzere Zahir el-Kudât hocanın arkadaşının evine geçtik. Mensef; kuzu eti, defne yaprağı, kakule, pilav, cemid (Anadolu'da keş olarak bilinen kurutulmuş yoğurt) ve fıstık gibi malzemelerle yapılan Ürdün'e özgü bir yemektir. Niyette olan Aclûn Kale'sini ziyaret nasip olmasa da kazanılan yeni dostluklar ve üzerine Mensef yemeği bizler için bu ziyareti oldukça keyifli hale getirmişti. Toplumun genelinin yapısına işlemiş cömertlik hasleti sonucu yapılan fazlaca ikramın ardından Amman'a doğru yol aldık.

4. Gün (26 Şubat 2023 Pazar)

Ürdün'de haftanın ilk mesai gününün Pazar olması nedeniyle Ürdün'e gelişimizin gerçek gayesi olan öğrenim hareketliliğini gerçekleştirmek üzere sabah erkenden Doç. Dr. Osman Aktaş hocayla Yermük Üniversitesi'ne hareket ettik. Bir buçuk saatlik taksi yolculuğunun -ve tabii ki taksi şoförünün sunduğu kahve ikramının- ardından Yermük Üniversitesi'ne ulaştık. Öncelikle Yermük Üniversitesi'nin Erasmus Ofisi'nde çalışan ve resmi işlemlerimizin yapılmasında büyük bir özveri gösteren Aryaf al-Rousan Hanımefendi ve Dr. Muvaffaq Otoom'u ziyaret ettik. Ziyaretimiz esnasında Erasmus programı kapsamında Yermük Üniversitesi'ne gelen birçok uluslararası öğrenci gözlemledik. Aryaf al-Rousan Hanımefendi'den Yermük Üniversitesi'nin uluslararası faaliyetleri hakkında bilgi aldık ve ileriye dönük işbirliği yöntemleri üzerine istişare ettik. Üniversitemizin faaliyetleri hakkında bilgi verdik; üniversitemizi tanıtan broşür, bloknot, ajanda ve Türkiye'den yanımızda getirdiğimiz ikramları takdim ettik. Ardından alanımızla ilgili hocalardan bilgi almak ve tecrübe paylaşmak üzere -İlahiyat Fakültesi hocalarından Dr. Muhammed Selcî eşliğinde- Edebiyat Fakültesi'ne geçtik. Dr. Muhammed Selcî Türkiye'de uzun

yıllar kalmış, iyi derecede Türkçe bilen, Türkiye’den gelenleri ağırlamayı kendine gönüllü bir vazife bilmiş ve çevresinde Ebu’l-Etrâk (Türklerin Babası) olarak bilinen çok kıymetli bir hocamız. Dr. Muhammed Selcî’den sonra kendisinin yakın arkadaşı olan -yine bir Türkiye ve Türkçe sevdalısı-, Edebiyat Fakültesi Sami Diller ve Doğu Dilleri Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı kürsüsü öğretim üyesi Dr. Rabbâ’ Rabâba’a hocamız da bizlere katılıp bütün ziyaretlerimize eşlik ve öncülük etti.

Öncelikle Edebiyat Fakültesi’ndeki Arap Dili ve Edebiyatı hocaları ile bir araya geldik. Bölüm başkanı Prof. Dr. Bessâm Kuttûs başta olmak üzere içerisinde Prof. Dr. Yusuf Bekkâr’ın da bulunduğu ilmi heyeti ziyaret ettik. Hocalardan Nahiv ve Belâgat eğitimleri başta olmak üzere birçok konuda fikir aldık ve tecrübe paylaşımında bulunduk. ASBÜ ile Yermük Üniversitesi arasında gerçekleştirilecek uzun vadeli işbirliği imkânları üzerine konuştuk. Yermük Üniversitesi’nde ikinci akademik yarıyılın başlangıç günü olması nedeniyle hocaların da yoğunluğu göz önüne alınarak ziyaret ve eğitimler kısa tutuldu. Ziyaret edilecek birçok birimin bulunması da bu düşüncemizde etkili oldu. Ziyaret ettiğimiz hocaların neredeyse tamamı Türkiye’nin doğusunda yaşanan Kahramanmaraş merkezli deprem nedeniyle üzüntü ve taziyelerini ilettiler. Üniversitedeki hoca ve öğrencilerin deprem başta olmak üzere Türkiye gündemini yakından takip ettikleri görüldü. Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanı Prof. Dr. Bessâm Kuttûs başkanlığındaki ilmi heyet ziyaret edildikten sonra bölümdeki hocaların alanımızla yakından ilgili olup müsait olanlarını ayrı ayrı ziyaret ettik. Hocaların bizlere yoğun bir teveccühü ile karşılaştık. Üniversitemizi tanıtmak maksadıyla beraberimizde götürdüğümüz broşür ve hediyeleri takdim ettik. Bölüm hocalarıyla ileriye dönük işbirliği faaliyetleri için görüşmeler gerçekleştirdik. Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü’nün ardından Dr. Muhammed Selcî ve Dr. Rabbâ’ Rabâba’a riyasetinde aynı fakültenin Sami Diller ve Doğu Dilleri Bölümü’nü ziyaret ettik. Bölüm başkanı, Fars dili ve edebiyatı uzmanı ve aynı zamanda Erciyes Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuş Prof. Dr. Bessâm Rabâba’a başkanlığındaki ilmi heyeti ziyaret ettik. Bölüm hakkında bilgi almakla birlikte ileriye dönük işbirliği faaliyetleri üzerine konuştuk.

Günün önemli bir bölümünü Edebiyat Fakültesi’nde geçirmekle birlikte Dr. Muhammed Selcî öncülüğünde İlahiyat Fakültesi’ne ve öğrencilerine kısa bir ziyaret gerçekleştirdik. Bölümler ve eğitim-öğretim yöntemleri hakkında bilgi aldık. Ardından Yermük Üniversitesi Merkez Kütüphanesini ziyaret ettik. İçerisinde birçok farklı dilde yazılmış çeşitli eserlere sahip oldukça geniş bir kütüphane olduğunu gördük. Yine kütüphane içerisinde bulunan ve oldukça dikkatimizi çeken Yermük Üniversitesi Sinema ve Televizyonculuk Araştırma Merkezi’ne kısa bir ziyaret gerçekleştirdik ve faaliyetleri hakkında bilgi aldık. Merkezde öğrencilere staj imkânı bulunmakla birlikte çekim, dublörük, senaristlik, yapımcılık, İslâmi medya ve Ürdün sinemasının

geliştirilmesi gibi konularda eğitim verildiği ifade edildi. Dolu dolu geçen bir programın ardından akşamüzeri İrbid'den Amman'a doğru hareket ettik. Amman'daki Maarif Vakfı Yurdu'nda kısa bir süre dinlendikten sonra YLSY bursiyeri hocalarımız Yusuf Mahitapoğlu, Emrah Uçar ve Rıdvan Yalçın ile birlikte Şeyh Ali Hânî'nin ziyaretine gittik. Tefsir ve dil çalışmalarıyla öne çıkan hocadan Ürdün'deki formal eğitim dışındaki diğer eğitim faaliyetleri, dil ve tefsir öğretim yöntemleri hakkında bilgi aldık. Tekrar yurda döndük ve bizden 4 gün önce Ürdün'e gelmiş olan Prof. Dr. Enver Arpa, Doç. Dr. Mahmut Samar ve Doç. Dr. Şuayip Seven hocalarımızı gece yarısı uçuşuyla Türkiye'ye uğurladık.

5. Gün (27 Şubat 2023 Pazartesi)

Bundan sonra gideceğimiz ve göreceğimiz yerlerin uzak olması ve gezi programımızın yoğun olması nedeniyle araba kiraladık. Göremezsek Ürdün ziyaretimiz eksik kalır düşüncesiyle, daha önce önüne kadar gittiğimiz ancak ulaştığımızda kapanmış olması nedeniyle ziyareti nasip olmayan Aclûn Kalesi'ni tekrar görmek üzere, orta şekerli ve kakuleli Ürdün kahvesi eşliğinde yola çıktık. Diğer hocalarımız Türkiye'ye döndüğü için ziyaret ve görüşmelerimizin bundan sonraki kısmı Doç. Dr. Osman Aktaş ile birlikte gerçekleşti. Yaklaşık 1 buçuk saatlik bir yolculuğun ardından kaleye ulaştık. Aclûn Kalesi Ammân'ın 73 km kuzeybatısında ve İrbid şehrinin güneyinde Selahattin Eyyûbî tarafından Haçlı hücumlarına karşı koymak amacıyla inşa ettirilmiş (1184) bir kaledir. Ürdün, Suriye ve Filistin topraklarının önemli bir kısmına hâkim bir tepeye kurulan kale, Kudüs'ün fethinde önemli bir rol oynamıştır. Burada Ürdün vatandaşlarının Türkiye sevgisine dair şu anekdotu paylaşmadan geçemeyeceğim. Normalde kalenin ziyaret ücreti kişi başı 5 Ürdün Dinarı (yaklaşık 125 TL) iken Türkiye'den geldiğimizi öğrendiklerinde bizlerden iki kişi için sadece 1 Ürdün Dinarı (yaklaşık 25 TL) talep ettiler. Kalenin girişindeki görevli bütün kibarlığıyla "size Ürdün vatandaşı muamelesi yapıyorum, hoş geldiniz, buyurun" demeyi de ihmal etmedi. Kale'nin içerisindeki tarihi eserleri gezdik. Kalenin yüksek burçlarından Suriye ve Filistin topraklarının çok rahat bir şekilde görülebildiğini söyleyebiliriz. Daha önce nasip olmayan ziyaret bu sefer nasip olmuştu ve bizlerde oluşan iyi ki gelmişiz düşüncesi ve karmaşık duygularla bu muazzam yapıya veda ettik. Dönüşte, iki gün önce ziyaret ettiğimiz Aclûn Ulu Camii'ni (Mescidu Aclûn el-Kebîr) tekrar ziyaret ettik.

Aclûn Kalesi'ne yaklaşık yarım saatlik bir mesafede bulunması sebebiyle buradan Ceraş Antik Şehri'ne geçtik. Ceraş Antik Şehri, bazı yapıları MS 749 yılındaki depremden zarar görmüş olmakla birlikte hala bütün ihtişamı ile ayakta duran ve Antik Roma döneminde inşa edilmiş bir ticaret şehri. Bu yapı; amfityatro, tapınaklar, sütunlu yollar ve etkileyici bir katedral gibi birçok

tarihi yapıya ev sahipliği yapmakta. Bu antik kentin bölgede ayakta kalan en önemli antik şehirlerden birisi olduğu rivayet edilmektedir. Bu ve benzeri yapılar Ürdün'ün turizm gelirinde önemli bir yere sahiptir. Bölgede yaşayanların ifade ettiğine göre turistik bölgeler ve özellikle yabancı dil öğretimine dayanan öğrenci turizmi, Ürdün'ün ülke gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ceraş Antik Kenti'nin önündeki çarşılarından -Ürdün ve Suriye başta olmak üzere Arap ülkelerinde yaygın olan- içi renkli kum dolu ve üzerine isim yazılan camlardan hediyelik olarak aldık. Ceraş ziyaretimizden sonra tekrar Ammân'a döndük. Yol üstünde yapılan polis çevirmelerinde de Ürdün güvenlik güçleri Türkiye'den geldiğimizi anladıklarında son derece kibar bir şekilde "hoş geldiniz, buyurun, yolunuz açık olsun" diyerek bizleri uğurladılar.

Şubat ayında gündüz 24-28 derece arasındaki bahar havasını fırsat bilerek akşamleyin Amman gezintisine çıktık. Vasatu'l-beled denilen ve kadim Kahire sokaklarını andıran eski Amman bölgesine ulaştık. Burada Amman Kalesi'ni ve Vasatu'l-beled bölgesinde bulunan Roma antik tiyatrosunu ziyaret ettik. Bu tarihi mekân ziyaretlerinin ardından Habîbe (Filistin/Nablus usulü künefe yapan yer) mi yoksa Nefise (Suriye usulü künefe yapan yer) mi tatlı rekabetine konu olan lezzetleri yerinde görmek üzere künefenin ana vatanı kabul edilen Nablus künefesi yapan Habîbe'ye doğru yol aldık. Mekâna yaklaştığımızda yaklaşık 100 metrelik bir künefe kuyruğu bizleri karşıladı. Ürdün'de mekânın içerisine oturmak suretiyle yeme kültürü çok fazla yaygın değil. İnsanlar kaldırıma oturmak, ayaküstü atıştırmak veya arabalarının içinde yemek suretiyle yiyeceklerini tüketiyorlar. Bizler de âdete uyuyor ve künefemizi yemek üzere bir kenara çöküyoruz. Künefenin tadı damağımızda bir şekilde Amman'ın nefis gece meltemini teneffüs ederek istirahate çekileceğimiz mekâna doğru yol alıyoruz.

6. Gün (28 Şubat 2023 Salı)

Sabahın erken saatlerinde Ürdün'ün en önemli tarihi yapısı olarak görülen Petra'ya doğru yol alıyoruz. Amman-Petra arası yaklaşık 250 km mesafeye sahip. Takriben 3 saatlik yolculuğun ardından ülkenin neredeyse en kuzeyinden en güneyine ilerlemek suretiyle Akdeniz ve çöl iklimi de dâhil bir coğrafi değişim eşliğinde Petra'ya ulaştık. Petra, Lut Gölü ile Akabe Körfezi arasındaki topraklar üzerinde yer alan bir antik kenttir. Aynı zamanda MÖ 400-MS 106 yılları arasında Nabatîler'e başkentlik yapmıştır. Gezmek için öğleden sonraya kalınması durumunda ziyaretin yetiştirilme olasılığının oldukça düşük olduğu bir yer. Çünkü yaklaşık 7 kilometre uzunluğunda bir gezinti alanına ve tabii ki dönüş yoluna sahip. Toplamda ise yaklaşık 100 kilometre karelik bir alanı kapsamakta. Yaklaşık 1 buçuk kilometre uzunluğundaki kanyondan sonra Petra'nın ve Ürdün'ün simgelerinden biri haline gelmiş Nabatî kaya mezarı olan el-Hazne, antik şehrin başlangıcını temsil etmekte. Antik şehre ulaşmayı sağlayan kanyon aynı zamanda klima görevi üstlenmekte ve ziyaretçilerine yazın serin kışın ise ılıman bir ortam sağlamakta. Petra Antik Kenti'nde kireç taşına oyulmuş tiyatro, tapınak, ev ve mezar gibi yapılar bulunmakta. Şehir aynı

zamanda Roma döneminden kalma bir amfityatroya sahip. 1985 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültürel Mirası listesine dâhil edilen antik kent, 7 Temmuz 2007 tarihinde ise Dünyanın Yeni Yedi Harikası'ndan biri olarak seçilmiş. Antik şehrin tamamının gezilebilmesi için sağlam bir bedene ve iyi tırmanabilen kuvvetli dizlere sahip olmak gerek. Çünkü bazı yapılar antik şehrin ana caddelerinden yaklaşık 300 metre yükseklikte bir alana konumlanmakta. Petra'yı öğle vaktinden neredeyse akşama kadar gezmeye çalıştıktan sonra dönüş yoluna geçiyoruz.

Petra'dan sonra geceyi geçirmek ve çöl ortamına şahit olmak üzere Wadi Rum'a doğru hareket ettik. Yaklaşık 2 saatlik yolculuğun ardından Wadi Rum'a ulaştık. Aracımızı köy merkezindeki otoparka bıraktıktan sonra rezervasyon yaptığımız kamptan gönderilen bir pikapla geceyi geçireceğimiz çadırların olduğu alana doğru ilerledik. Zaten çöl yollarında ve kumlu ortamda normal araçların ilerlemesi mümkün değil. Suudi Arabistan sınırına yakın bir bölgede konumlanan kampta bizleri karşılayan sınırsız insanlarla karşılaştık. Çöl havasının değişkenliği nedeniyle ortadaki bir varilin içerisine yakılmış kamp ateşi ve yöresel yemeklerle karşılaştık. Gecenin ilerleyen saatlerinde kamp alanında Hicaz Demir Yolu hattından sökülmiş ve yakılmak üzere istiflenmiş traversleri üzümlük müşahede ettik. Kamp yetkilisine durumu aktardığımızda kendisinden, demir yolunun artık atıl vaziyette olması nedeniyle bölge halkının oldukça fazla ve kolay bulunan bu traversleri yaktığı bilgisini aldık. Konunun önemiyle ilgili kamp sahibi Süleyman Bey'i ve Amman'daki Türk yetkililerimizi bilgilendirdik. Gece, kamp ateşi eşliğinde farklı ülkelerden gelen insanlarla çöl havasında biraz sohbet ettikten sonra dinlenmek üzere çadırlarımıza çekildik. Bu çadır kampların çöl şartlarında oldukça konforlu diyebileceğimiz imkânlara ve nezahete sahip olduğu söylenebilir.

7. Gün (01 Mart 2023 Çarşamba)

Geceyi Wadi Rum'daki çadırlarda geçirdikten sonra sabahın ilk ışıklarıyla güne başladık. Henüz kahvaltı başlamadan kampın etrafındaki çölü, çöl ikliminin şekil verdiği yapıları ve kum tepeliklerini dolaştık. Çöl ortamında iyi sayılabilecek bir kahvaltının ardından rehber eşliğinde çöl gezintisi yapmak üzere kamptan ayrıldık. Çölde ilk durağımız bölgeye hâkim bir tepeyi ziyaret etmek oldu. Ardından bölge halkı ve turistler tarafından değeri yeterince anlaşılamayan Hazali Kanyonu'na doğru yol aldık. Bu kanyon hem İslâm öncesi hem de İslâmî döneme ait önemli iz ve yapılar barındırmakta. Kanyonda Arap yazısının kökenini teşkil eden Nabatî yazısının örnekleri bulunmakta. Aynı zamanda kanyonun taş duvarlarına birtakım Kur'ân âyetleri yazılmış vaziyette. Kanyon, alanı Arap dili olan bizler için Arap yazısının geçirdiği bazı aşamaları fiziki olarak görebilme imkânı sunmakta. Bununla birlikte kanyon içerisinde duvarlara işlenmiş birçok yazı, figür ve hiyeroglif bulunmakta. Kanyon, güneşten ve çöl fırtınalarından uzak korunaklı alanlar barındırması nedeniyle uzun bir süre bölge halkının temiz su ihtiyacını gidermiş.

Hazali Kanyonu'ndan sonra Arabistanlı Lawrence olarak da bilinen ve İngilizlerin desteğiyle Arapları Osmanlı'ya karşı kıskırtan Thomas Edward Lawrence'ın yaşadığı bölgeleri ziyaret ettik. Bölgede yaşayan yerel halk ziyaret edildikten sonra bölgeye oldukça yakın bir noktada bulunan Hicaz Demir Yolu'na ulaştık. Burası, demir yolu hattı üzerindeki ayakta kalan nadir duraklardan ve bu durakta üzerinde Türkiye bayrağı bulunan klasik bir tren de bulunuyor. Hicaz Demir Yolu'ndan sonra yaklaşık 1 saat 15 dakikalık yolculuğun ardından Akabe şehrine ve limanına ulaştık. Akabe, Kızıldeniz'e sınır, oldukça turistik bir şehir. Hava sıcaklığı öğle vakitlerinde otuz küsur dereceyi bulabildiği için Şubat ve Mart aylarında dahi denize girilebilmekte. Şehrin ortasında çıplak gözle dahi net bir şekilde seçilebilen yeşil boş bir hat bulunmakta. Akabe şehrinin batı tarafında bulunan hattın bu kısmını İsrail kontrol etmekte. Aynı şekilde Akabe'den Mısır'ın Taba bölgesi de net bir şekilde gözükmemekte. Dolayısıyla Akabe; Mısır, Filistin ve Ürdün topraklarının kesişim noktasında yer almaktadır.

Akabe'den Mute Şehitliği'ne geçtik. Ashâb-ı kirâmdan Mute Savaşı'nda şehit olan Cafer b. Ebî Tâlip, Zeyd b. Hârîse ve Abdullah b. Revâha (r.a.) efendilerimizin kabirlerini ziyaret ettik. Kerak şehri ve Kerak Kalesi'nden sonra Lut Gölü olarak da bilinen Ölüdeniz'e doğru yol aldık. Etrafındaki zengin tarım alanları eşliğinde Ölüdeniz'de gün batımını seyredilebileceğimiz hâkim bir noktaya konumlandık. Ölüdeniz'in doğu kısmını Ürdün hükümeti, Filistin tarafındaki batı kısmını ise İsrail kontrol etmekte. Ölüdeniz; Filistin ve Ürdün topraklarını ayıran 50 km uzunluğunda bir alana sahip. Tuz oranı çok yüksek bir göl olmakla birlikte içeriğinde birçok mineral barındırmakta. Dolayısıyla gölün etrafında İsrail yönetiminde birçok kozmetik şirketi faaliyet göstermekte. Ölüdeniz, Lut kavminin helak edildiği yer olarak bilinmemekte. Dolayısıyla Müslümanlar tarafından -ibret nazarıyla bakıldığı için- gölde yüzülmemekte ve görece turistik faaliyet yapılmamakta. Ancak Hristiyan ve Yahudiler'in Ölüdeniz'de yüzdüğü söylenebilir. Ölüdeniz'den sonra tekrar Amman'a döndük. Amman'da yöresel ve lezzetli yemekleriyle bilinen bir Yemen lokantasına konuk olduk. Ürdün'e özgü Mensaf yemeğinin ardından bu kez de Yemen'e özgü Fahse yemeğini dostlarla birlikte tattık. Lokantadaki ekmeğin (Anadolu'daki katmer usulü) kuzu eti ile yapılan Fahse ile yarıştığını da söylemeden geçemeyiz. Yemeğin ardından -daha önce gittiğimiz- Nablus usulü Habîbe mi yoksa Suriye usulü Nefise mi rekabetini yerinde test etmek üzere bu sefer de Nefise'ye uğruyoruz. Oldukça cömert olan bölge halkı tarafından künefe yanında o kadar çok ek ikram yapılıyor ki artık mazeret bildirmek zorunda kalıyoruz. Nablus usulü künefe yapan Habîbe'nin bu işi bir derece daha iyi yaptığı (ki ikisi de harika idi) ortak kanaatine vararak mekândan ayrılıp Ürdün'deki son gecemizi geçirmek üzere Amman Maarif Vakfı Yurdu'na dönüyoruz.

8. Gün (02 Mart 2023 Perşembe)

Ürdün'deki son günümüzü de azami değerlendirme düşüncesiyle erken saatlerde Amman'dan -bizler için özel bir öneme sahip olan- Salt Türk Şehitliği'ne doğru yola koyulduk. Bu seyahatimizde bizlere sürekli rehberlik eden benim de samimi dostum Yusuf Mahitapoğlu hocamız da bizlere eşlik etti. Kendisi YLSY kapsamında 5 yıldır Ürdün'de bulunduğu için planlama konusunda oldukça tecrübeli ve bir nevi ev sahibi pozisyonunda. Yaklaşık 30 kilometrelik bir yolculuğun ardından Salt şehrindeki şehitliğe ulaşıyoruz. Şehitliğin bahçesinde tekbir ve ilâhiler eşliğinde oyunlar oynayan okul öncesi öğrencileri ve şehitliğin Mısırlı bekçisi karşılıyor bizleri. Bu şehitlikte 24 saat Kur'ân tilaveti yankılanmakta. Şehitliğin hürmetine layık olan ve bu görevi yapmaktan onur duyduğunu belirten Mısırlı bekçi vakit kaybetmeden bizlere şehitlik hakkında bilgiler veriyor. Osmanlı Devleti'nin bugünkü Ürdün topraklarındaki merkezlerinden biri olan Salt kentindeki şehitlik, Birinci Cihan Harbi'nde İngilizlere karşı vatanlarını savunurken şehit düşen kahraman askerlerimizin aziz hatırasını yaşatıyor. Şehitlikteki mağarada 24-26 Mart 1918'de İngilizlere karşı kahramanca savaşarak şehit olan yaklaşık 300 Osmanlı askerinin toplu mezarı bulunuyor. Şehitlerin naaşları savaştan yıllar sonra 1973'te küçük bir mağarada bulunuyor ve 1989 yılında bu mekân şehitliğe çevriliyor. Anıtta şimdiye kadar kimlikleri tespit edilen 168'i Anadolu, 4'ü Amman doğumlu 172 şehidin ismi yer alıyor. Gönlümüz buruk bir şekilde şehitlikten ayrılıp dönüş yoluna geçiyoruz.

Ürdün halkının Türkiye'den gelenlere karşı güzel muamelesine bir örnek daha zikretmek istiyorum. Ürdün'deki akademik çalışmalarımızı tamamladıktan sonra turistik yerleri daha rahat gezebilmek maksadıyla 3 günlüğüne bir araç kiralamıştık. Şirkete aracı teslim etmek istediğimizde bizlere günlük 300 km sınırının aşıldığı ifade edildi. Nitekim bizler de sınırlı zaman aralığında daha fazla yer görmek maksadıyla aralıksız dolaşmıştık. Aşılan kilometreye oranla 37 dinar (yaklaşık 1000 tl) ek ödeme çıktığını belirttiler. Bizler de böyle bir sınırdan haberdar olmadığımızı belirtince "canınız sağ olsun, sıkıntı yok" diyerek bu meblağı almaktan vazgeçtiler. Ürdün'de başka bir ülkede görülmesi zor olan birçok güzel örnekle karşılaştığımızı söyleyebiliriz. Ziyaretin son günü olunca seyahatlerimizde bize eşlik eden mamul ve hurma almayı ihmal etmemek gerekirdi doğal olarak. Alışverişin ardından Ürdün Üniversitesi'ne gittik. Üniversitedeki YLSY bursiyeri hocalarımızla kampüste tekrar bir araya geldik. Oradaki hocalarımızla birlikte Ürdün Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve İlahiyat Fakültesi'ni ziyaretle günü tamamladık.

02.03.2023 Perşembe gününü 03.03.2023 Cuma'ya bağlayan gece oldukça verimli/dolu dolu bir programın ve üniversitelerarası ikili işbirliği görüşmelerinin ardından ülkemize dönüş yaptık.

Erasmus+ KA107 projesi personel hareketliliği ders alma/ders verme kapsamında yaptığımız ve toplamda sekiz gün süren programımız; kurumların birbirini yakından tanınması, ortak çalışma yapabilme becerisi, tecrübe paylaşımı ve ileriye dönük işbirliği imkânları açısından

iki tarafa da önemli katkılar sağladı. Erasmus personel veya öğrenci hareketliliği kapsamında Ürdün'e gidecek olan kimselerin karşılaşabilecekleri problemler ve bunların çözümü noktasında önemli bir tecrübe elde ettik. Hareketlilik kapsamında Yermük Üniversitesi'nden ülkemize ve kurumumuza gelmek isteyen hocalara Türkiye ve üniversitemiz hakkında bilgilendirme yaptık. Yabancı dil becerilerini geliştirmek üzere Ürdün'e öğrenci göndermenin yolları konusunda bilgi edindik. Bunlara ek olarak, resmi eğitim ve ziyaretler dışında kalan zamanlarda yaptığımız kültürel geziler; Ürdün halkının yaşam tarzı, ilgi ve tecrübeleri hakkında fikir edinmemizi sağladı. Bu bağlamda gerek bilgi gerekse görgü ve tecrübe bakımından önemli kazanımlar elde ettik.